

**АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ:
АНАЛІЗ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ****ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY IN THE FIELD OF ANTI-CORRUPTION:
ANALYSIS OF LEGAL REGULATION**

Брулевич В.В., к.ю.н.,

асистент кафедри державно-правових наук та міжнародного права

Державний біотехнологічний університет

Ковач О.В., к.ю.н.,

доцент кафедри державно-правових наук та міжнародного права

Державний біотехнологічний університет

Стаття присвячена аналізу адміністративної відповідальності в контексті протидії корупції в Україні. У роботі розглядається сучасне правове регулювання в галузі боротьби з корупцією та заходи адміністративної відповідальності, передбачені чинним законодавством. Проблема адміністративної відповідальності у сфері корупції є актуальною та складною проблемою в багатьох країнах, включаючи Україну. Стаття досліджує ключові аспекти недоліків у сфері адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення. Зокрема, розглядається недостатня жорсткість санкцій, неоднаковість практики їх застосування, неефективність розслідувань та виявлення корупції. Дослідження ґрунтується на аналізі законодавства, вивченні випадків адміністративної відповідальності. Аналізується також міжнародний досвід у сфері адміністративної відповідальності за корупцію, щоб визначити кращі практики та можливості для впровадження.

Автор статті визначає необхідність системних змін у законодавстві та практиці, спрямованих на підвищення ефективності та прозорості процесу визначення та покарання за корупційні порушення. Зроблені рекомендації можуть включати у себе удосконалення санкцій, забезпечення незалежності розслідувань, підвищення кваліфікації службовців та створення системи, яка допоможе виявляти та запобігати корупції. Проблема адміністративної відповідальності у сфері корупції в Україні становить серйозний виклик для ефективності боротьби з цим соціальним злом. Також акцентується увага на неспроможності адміністративних органів проводити ефективні розслідування через недостатні ресурси та слабку відповідальність за порушення законодавства.

Ця стаття може бути корисною для фахівців у галузі правознавства, законотворчої діяльності та громадянського суспільства, а також для тих, хто зацікавлений у розумінні та вирішенні проблем адміністративної відповідальності в контексті боротьби з корупцією. Робота висвітлює необхідність системних змін у законодавстві та практиці застосування адміністративної відповідальності для ефективної боротьби з корупцією та підвищення довіри громадян до владних структур. Запропоновані рекомендації можуть слугувати основою для подальших законодавчих та інституційних змін у сфері протидії корупції.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, протидія корупції, зарубіжний досвід, антикорупційне законодавство.

The article is devoted to the analysis of administrative responsibility in the context of combating corruption in Ukraine. The work examines modern legal regulation in the field of combating corruption and measures of administrative responsibility provided for by current legislation. The problem of administrative responsibility in the field of corruption is an urgent and difficult problem in many countries, including Ukraine. The article examines key aspects of shortcomings in the field of administrative responsibility for corruption offenses. In particular, the insufficient rigidity of sanctions, the unevenness of the practice of their application, the ineffectiveness of investigations and the detection of corruption are considered. The research is based on the analysis of legislation, the study of cases of administrative responsibility. International experience in the field of administrative responsibility for corruption is also analyzed to identify best practices and opportunities for implementation.

The author of the article identifies the need for systemic changes in legislation and practice aimed at increasing the efficiency and transparency of the process of determining and punishing corruption violations. Recommendations made may include improving sanctions, ensuring the independence of investigations, improving the skills of officials and creating a system to help detect and prevent corruption. The problem of administrative responsibility in the field of corruption in Ukraine poses a serious challenge to the effectiveness of the fight against this social evil. Attention is also focused on the inability of administrative bodies to conduct effective investigations due to insufficient resources and weak responsibility for violations of the law.

This article may be useful for law enforcement, law-making, and civil society professionals, as well as for those interested in understanding and addressing administrative accountability issues in the context of anti-corruption. The work highlights the need for systemic changes in legislation and the practice of applying administrative responsibility to effectively fight corruption and increase public trust in power structures. The proposed recommendations can serve as a basis for further legislative and institutional changes in the field of anti-corruption.

Key words: administrative responsibility, anti-corruption, foreign experience, anti-corruption legislation.

Постановка проблеми. За останні десятиліття корупція стала однією з головних проблем сучасного суспільства, викликаючи серйозні виклики для ефективного функціонування держав та їхнього взаємодії з громадянами. Особливо важливою аспектом в цьому контексті є адміністративна відповідальність у сфері корупції, яка є не тільки правовим інструментом, але й важливим фактором впливу на динаміку економічного та соціального розвитку.

За останні роки багато країн вдосконалюють своє законодавство, спрямоване на запобігання та припинення корупційних правопорушень у публічній сфері. Важливим аспектом цього процесу є аналіз правового регулювання та практики застосування адміністративної відповідальності за корупцію. Ця тема залишається актуальною та вимагає подальших досліджень, оскільки

сучасні виклики в сфері корупції вимагають постійного аналізу та вдосконалення законодавства для забезпечення ефективної боротьби з цим явищем.

Мета цієї статті спрямована на проведення глибокого аналізу правового регулювання адміністративної відповідальності за корупцію. Шляхом систематичного огляду існуючих законодавчих норм та планується внести вагомий внесок у розуміння ефективності і актуальності заходів, спрямованих на протидію корупції через адміністративну відповідальність.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Науковою основою даної статті стали праці вчених, зокрема: Ю. В. Дрофич, О. І. Лавренова, О. П. Хамходера, С. О. Кузнєнко, В. Г. Севрук, О. О. Дудоров, С. Т. Гончарук.

Виклад основного матеріалу. Адміністративна відповідальність є комплексним правовим механізмом реагу-

вання держави на прояв адміністративної протиправності, що містить матеріально-правові підстави та процесуальний порядок провадження у справах про адміністративні правопорушення.

У науці адміністративного права прийнято виділяти три підстави адміністративної відповідальності: нормативну, фактичну та процесуальну. Під нормативною підставою адміністративної відповідальності розуміють систему правових норм, що закріплюють: загальні питання адміністративної відповідальності (суб'єкти адміністративної відповідальності, система адміністративних стягнень тощо); склади адміністративних правопорушень; коло суб'єктів, уповноважених притягувати до адміністративної відповідальності; процедуру притягнення до адміністративної відповідальності. Правові норми, що регулюють питання адміністративної відповідальності містяться передусім у КУпАП, а також в інших нормативно-правових актах різної юридичної сили. Фактичною підставою адміністративної відповідальності є адміністративне правопорушення. Процесуальною підставою адміністративної відповідальності є акт компетентного суб'єкта про накладення конкретного адміністративного стягнення за конкретне адміністративне правопорушення на конкретну винну особу [5, с. 18].

Відповідно до ст. 9. КУпАП правопорушенням (протиправним) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність. Адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені цим Кодексом, настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою відповідно до закону кримінальної відповідальності [2].

Корупція – використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [3]. Тобто, корупція визначається як зловживання службовим становищем або повноваженнями для отримання неправомірних вигод або впливу, а також як використання неправомірних засобів для досягнення особистих чи групових цілей.

Як зазначає більшість науковців та фахівців-адміністративістів, система норм, яка регулює відносини адміністративної відповідальності, не дивлячись на численні зміни в Кодексі України про адміністративні правопорушення, не відповідає потребам сьогодення. Діапазон її позитивного, організуючого впливу значно ширший ніж публічне управління і зачіпає багато сторін взаємовідносин органів держави з громадянами, юридичними особами [1, с. 19].

На сьогоднішній день проблема корупції в Україні стоїть надзвичайно гостро. Рівень довіри громадян до владних інституцій є дуже низьким, що обумовлено поширеністю корупційних проявів у діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, їх посадових осіб. Задля запобігання корупції чинним законодавством України встановлено ряд заборон та обмежень для осіб, уповноважених на виконання функцій держави та місцевого самоврядування. Діяння, що порушує вказані заборони та обмеження є правопорушенням, пов'язаним із корупцією. Обвинення таких діянь особою може бути притягнуто, зокрема, до адміністративної відповідаль-

ності. Притягнення осіб до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією є одним з ефективних способів запобігання та протидії корупції [5, с. 5].

Так, главою 13-А Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) закріплені наступні склади адміністративних правопорушень пов'язаних з корупцією: 1) стаття 172-4. Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності; 2) стаття 172-5. Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків; 3) стаття 172-6. Порушення вимог фінансового контролю; 4) стаття 172-7. Порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів; 5) стаття 172-8. Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень; 6) стаття 172-9. Невжиття заходів щодо протидії корупції; 7) стаття 172-9-1. Порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням [2].

Адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією – це діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені Законом України «Про запобігання корупції» вимоги, заборони та обмеження, за яке законом встановлено адміністративну відповідальність [3].

Також, Законом України «Про публічні закупівлі», який містить норми щодо адміністративної відповідальності за корупційні порушення у сфері публічних закупівель [4]. Основні види адміністративної відповідальності включають штрафи, адміністративні стягнення, а також скасування рішень або документів, пов'язаних з публічними закупівлями.

Ці закони визначають поняття корупції, передбачають механізми її запобігання, визначають суб'єктів, які здійснюють контроль за дотриманням антикорупційних норм, та передбачають санкції та відповідальність за корупційні дії. Основна мета цих норм – створення ефективної системи протидії корупції в усіх сферах суспільства.

Сьогодні боротьба з корупцією є одним із найважливіших аспектів діяльності органів влади у розвинутих європейських державах. Ця боротьба проводиться системно і базується на таких стандартах (принципах), як: верховенство права; законність, системність; комплексність; об'єктивність; практична спрямованість заходів; наукова обґрунтованість; економічна доцільність; взаємодія владних структур з інститутами суспільства і населенням; оптимальність та ефективність; об'єктивність [6, с. 18].

Міжнародний досвід регулювання адміністративної відповідальності у сфері корупції визначається рядом міжнародних конвенцій, угод та рекомендацій, спрямованих на боротьбу з корупцією та створення ефективних механізмів її запобігання. Декілька ключових прикладів такого міжнародного досвіду включає:

1. *Організація Об'єднаних Націй (ООН)*. В Конвенції ООН проти корупції (UNCAC) зазначено, що за умови дотримання принципів права Держави-учасниці відповідальність юридичних осіб може бути кримінальною, цивільно-правовою або адміністративною [8]. Ця конвенція є основним міжнародним інструментом у сфері боротьби з корупцією. Вона визначає корупцію, закликає країни приймати ефективні заходи для запобігання корупції та здійснення адміністративної та кримінальної відповідальності за корупційні дії.

2. *Європейська Комісія та Рада Європи*. Конвенція Ради Європи про корупцію (GRECO): Ця конвенція визначає стандарти та механізми адміністративної відповідальності за корупцію для країн Європи. GRECO допомагає виявити недоліки в національній антикорупційній політиці та пропонує необхідні законодавчі, інституційні чи оперативні заходи, надає майданчик для обміну найкращими рішеннями в галузі викриття й запобігання корупції [7].

Ці законодавчі акти визначають конкретні адміністративні правопорушення, а також встановлюють механізми їхнього виявлення, розслідування та покарання. Вони також передбачають можливість застосування санкцій, таких як штрафи, вилучення майна, адміністративний арешт тощо.

Прийнятною є думка В. Г. Севрука, що спершу потрібно створити серйозне підґрунтя для наукових досліджень і запровадження іноземного досвіду у повсякденну роботу правоохоронних органів [9, с. 463].

Незважаючи на велику низку законодавчих актів в Україні існують ряд проблем в адміністративному законодавстві у сфері протидії корупції, які ускладнюють ефективність антикорупційних заходів. Деякі з найбільш важливих проблем включають:

1. *Низька ефективність антикорупційних органів.* Деякі антикорупційні органи можуть стикатися з недостатнім фінансуванням, обмеженими повноваженнями та неефективними механізмами контролю. Потрібно належне забезпечення адекватного фінансування, розширення повноважень та забезпечення незалежності антикорупційних органів.

2. *Неясне та суперечливе законодавство.* Відсутність чіткості в законодавстві може призводити до розбіжностей в трактуванні норм, що ускладнює їхню реалізацію. Для цього необхідно Реформування та уточнення антикорупційного законодавства, забезпечення чіткості та єднання норм.

Введення нових принципів конкуренції, посилення відповідальності за порушення у сфері закупівель, використання електронних систем для підвищення прозорості.

3. *Слабка відповідальність за порушення законодавства.* Слабка адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення може підштовхувати осіб до невідповідальності. Необхідно запровадити зміцнення адміністративної відповідальності, включаючи збільшення розмірів штрафів та застосування інших санкцій.

Удосконалення адміністративного законодавства для підвищення ефективності адміністративного контролю та відповідальності за корупційні порушення. Це може включати в себе розширення повноважень антикорупційних органів, посилення санкцій, а також спрощення та прискорення процедур розгляду справ. Який буде впливати на збільшення об'єму робіт та відповідальності антикорупційних органів, зменшення термінів розгляду справ та зростання рівня відданості боротьбі з корупцією серед публічних службовців та підприємств.

Одним з основних чинників, який негативно впливає на ефективність адміністративно-правової протидії корупційним проявам, є відсутність однакової та усталеної практики судового розгляду справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, і брак дієвих механізмів, які б забезпечували уніфікацію тлумачення і застосування відповідних адміністративно-правових заборон [10, с. 245].

4. *Недостатня участь громадськості:* Громадськість може бути недостатньо залученою до моніторингу та виявлення корупції. Важливо забезпечити широку участь громадськості в антикорупційних ініціативах, забезпечення доступу до інформації.

5. *Слабке використання сучасних технологій:* Відсутність ефективних технологічних рішень у боротьбі з корупцією може призводити до обмеженої здатності виявляти та усувати корупційні порушення. Необхідно впровадити сучасні технології для моніторингу, звітності та аналізу даних.

Впровадження ефективних систем звітності та обліку, включаючи електронні платформи та механізми перевірки фінансових операцій. На мою думку, це призведе до зростання прозорості фінансових операцій, зменшення можливостей для вчинення корупційних дій та поліпшення моніторингу соціальних та економічних процесів.

6. *Недостатній захист для осіб, які викривають корупцію:* Якщо в законодавстві відсутні або недостатні заходи для захисту осіб, які намагаються викрити корупцію, це може викликати страх або обмежити їх готовність подавати інформацію. Законодавство повинно передбачати механізми захисту від репресій, дискримінації чи інших негативних наслідків для осіб, які викривають корупцію. Також важливо визначити можливість відшкодування збитків. У багатьох випадках, особливо в країнах з високим рівнем корупції, може бути важливим забезпечити міжнародний захист для викривачів, особливо якщо внутрішні механізми недостатньо ефективні.

Рішення цього питання може вимагати внесення змін у законодавство, створення або підтримки механізмів захисту, розроблення програм психологічної та правової підтримки для викривачів, а також розвитку свідомості суспільства щодо важливості їхнього внеску у боротьбу з корупцією.

7. *Недостатнє використання міжнародного досвіду:* Використання міжнародного досвіду в протидії корупції може бути недостатнім або несистематичним. Для вирішення проблеми необхідно, активне вивчення та впровадження найкращих практик та міжнародних стандартів у сфері протидії корупції.

Зміни в законодавстві та їх вплив на практику можуть бути ключовими факторами у боротьбі з корупцією та підвищенні рівня відповідальності у суспільстві.

Оскільки касаційний розгляд справ про адміністративні правопорушення (включаючи правопорушення, пов'язані з корупцією) законодавством не передбачений, ВС наразі процесуально позбавлений можливості спрямовувати відповідну судову практику в напрямі її уніфікації. Залишається сподіватись хіба що на те, що Пленум ВС, керуючись п. 10-2 ч. 2 ст. 46 Закону України від 2 червня 2016 р. «Про судоустрій і статус суддів», за результатами узагальнення судової практики надасть роз'яснення рекомендаційного характеру з питань застосування законодавства про адміністративну відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією. Щоправда, дієвість такого важелю впливу на судову практику виглядає сумнівною. Поки що ситуація в аналізованій царині нагадує такий собі «правовий федералізм», коли, посилюючись на одні й ті самі норми законодавства, суди, що представляють різні адміністративно-територіальні одиниці України, нерідко ухвалюють протилежні рішення за наявності змістовно ідентичних юридичних фактів [10, с. 245].

Отже, застосування адміністративної відповідальності за вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією, має окремі особливості, які потрібно враховувати як у чинному адміністративно-деліктному законодавстві, так і в практиці його застосування. Створення сьогодні дієвої системи запобігання корупції, розроблення комплексних заходів протидії цьому негативному соціальному явищу, виявлення та подолання її соціальних передумов і наслідків є одним із пріоритетних напрямків прогресивного розвитку нашого суспільства [11, с. 16].

Висновки. В ході аналізу було виявлено недоліки у законодавстві, такі як неоднозначність та відсутність чіткого визначення понять, що може призводити до різниці в тлумаченні закону судами та органами державного управління. Велика тривалість судових розглядів у справах адміністративної відповідальності стає серйозним перешкоджанням у забезпеченні швидкого та ефективного судочинства. Розмір штрафів і санкцій не завжди відповідає важкості вчиненого корупційного порушення. Пропонується перегляд шкал штрафів для забезпечення адекватності покарань. Визнано важливість зміцнення міжнародного співробітництва та відповідності національного законодавства міжнародним стандартам у сфері адміністративної відповідальності за корупційні дії. Також важливим є впровадження заходів з підвищення обізнаності громадськості щодо меха-

нізмів адміністративної відповідальності та зміцнення міжнародного співробітництва для обміну кращими практиками в цій області. Також виявлено, що необхідно зміцнити механізми правозахисного захисту для осіб, які викривають корупцію, з метою стимулювання виявлення та інформування про порушення.

Аналіз адміністративної відповідальності у сфері корупції вказує на потребу системних змін у правовому регулюванні та його практичному застосуванні. Загалом, дослідження свідчить про необхідність системних змін

у сфері адміністративної відповідальності з метою ефективнішої протидії корупції та покращення довіри громадськості до владних структур. Поліпшення прозорості, визначення чітких санкцій, швидкість та ефективність судових розглядів, а також активна участь громадськості можуть стати кроком у напрямку покращення боротьби з корупцією в Україні. Загалом, дослідження свідчить про необхідність системних змін у сфері адміністративної відповідальності з метою ефективнішої протидії корупції та покращення довіри громадськості до владних структур.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дрофич Ю.В. Поняття та основні ознаки адміністративної відповідальності: аналіз сучасної адміністративно-правової літератури. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, Серія ПРАВО*. 2022. Випуск 73: частина 2. С. 18–26.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон від 20 бер. 2023 р. № 807311-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.
3. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
4. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>.
5. Лавренова О. І., Хамходера О.П. Адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією: навчальний посібник. Одеса, 2019. 57 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/12469> (дата звернення 29.01.2024).
6. Кузниченко С.О. Огляд стандартів Ради Європи у сфері протидії корупції та законодавство України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. Вип. 1. С. 17–20.
7. What is GRECO? *Council of Europe official site*. веб-сайт. URL: <https://www.coe.int/en/web/greco/about-greco/what-is-greco> (дата звернення 29.01.2024).
8. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2023. Офіційний портал Верховної Ради України. URL https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text.
9. Севрук В. Г. Протидія злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі: теорія та практика: монографія. Київ: «Видавництво Людмила», 2022. 1092 с.
10. Дудоров О. О. Узагальнення судової практики у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією (статті 172-4 172-9 КУпАП). Київ – 2019 URL: <https://pravo.org.ua/wp-content/uploads/2020/10/1568817689cplr.-consolidated-judicial-practice-on-administrative-offenses-related-to-corruption-3.pdf> (дата звернення 29.01.2024).
11. Гончарук С. Т. Відповідальність за адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія : *Юридичні науки*. 2018. Вип. 4. С. 13–17.